

Jurij Senegačnik, Borut Drobniak

OBČA GEOGRAFIJA

ZA 1. LETNIK GIMNAZIJ

DELOVNI ZVEZEK

REŠITVE VAJ

UVOD

1. GEOGRAFIJA IN NJEN PREDMET

- Vsak dijak sam napiše tri stvari (npr. televizijska oddaja o potovanju v drugo državo) in primerja svoje odgovore s sošolci.
- Geografija proučuje naravne in družbene pojave oz. procese na zemeljskem površju. Njeno proučevanje se razlikuje od drugih ved v tem, da posameznih pojavov oz. procesov ne obravnava »ločeno«, ampak v njihovi tesni medsebojni povezanosti, soodvisnosti in součinkovanju.
- Izraz pokrajina pomeni nek sklenjen in zaokrožen geografski prostor, samosvojo celoto s številnimi skupnimi značilnostmi, po katerih se loči od sosednjih geografskih prostorov. Izraz pokrajina pogosto enačimo s tujim izrazom regija.

2. GEOGRAFSKI ELEMENTI

levo zgoraj: družbenogeografski, demogeografija
levo spodaj: naravnogeografski, hidrogeografija

desno zgoraj: naravnogeografski, pedogeografija
desno spodaj: družbenogeografski, geografija naselij

ZGRADBA ZEMLJE IN NJENO POVRŠJE

3. DELOVANJE NOTRANJIH IN ZUNANJIH SIL TER PREOBLIKOVALNIH PROCESOV

levo zgoraj: zunanji procesi
levo spodaj: notranji procesi

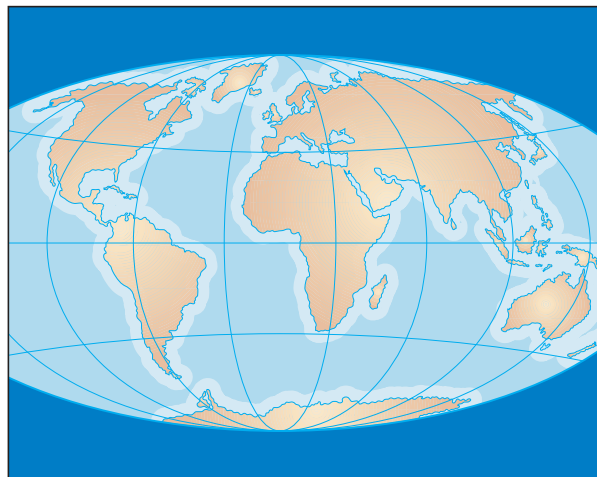
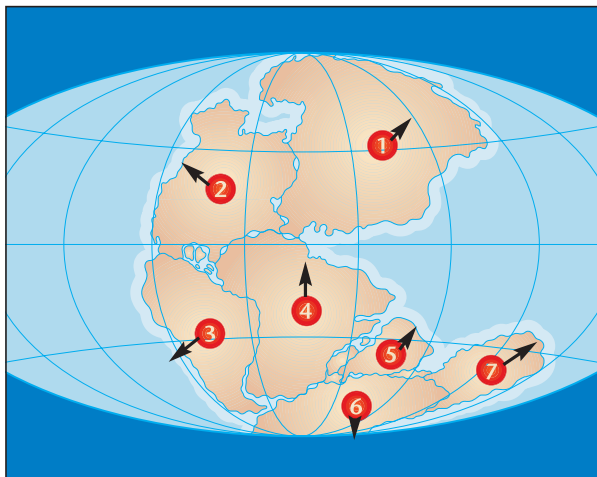
desno zgoraj: notranji procesi
desno spodaj: zunanji procesi

4. ZGRADBA LITOSFERE

- 1 plast pod astenosfero, 2 astenosfera, 3 zgornji del plašča, 4 bazaltna plast, 5 granitna plast
- Dijak s črno barvo označi mejo med astenosfero in litosfero.
- Dijak z modro barvo označi mejo med skorjo in plaščem.
- Zgornji del plašča se od astenosfere razlikuje predvsem po trdoti, saj še pripada nekakšni »trdni« lupini Zemlje, astenosfera pa je mehkejša plast pod njim v plastični oz. skoraj tekoči obliki.
- Zemljina skorja je debelejša pod kontinenti.

5. RAZPADANJE PRAKONTINENTA PANGEA

- 1 Evrazija, 2 Severna Amerika, 3 Južna Amerika, 4 Afrika, 5 Indija, 6 Antarktika, 7 Avstralija
-

- Največjo razdaljo so prepotovale Indija, Avstralija, Severna in Južna Amerika.

6. TEORIJA TEKTONIKE PLOŠČ

Pravilne trditve so 3, 4 in 7.

7. NASTAJANJE GORSTEV

- Vsa mladonagubana gorstva na Zemlji so nastala z alpidsko orogenezo. Ta orogeneza se imenuje po Alpah.
- Alpe so se dvignile iz sredozemskega morja Tetis. To morje je ležalo med afriško in evrazijsko kontinentalno

ploščo. Gorstvo je tam pozneje nastalo zato, ker sta se plošči že tako približali, da so se začele v morju odložene skladovnice sedimentov gubati in razlamljati.

- c) Izraz nagubana gorstva pomeni vsa gorstva, ki so nastala z gubanjem, ne glede na to, ali so se nagubala v daljnji ali mlajši geološki preteklosti. Mladonagubana gorstva pa so le tista, ki so nastala v mlajši geološki preteklosti v času alpidске orogeneze.
- č) Do razlamljanja površja prihaja zaradi pritiskov na vodoravno položene plasti kamnin iz različnih smeri (tudi navpičnih in poševnih).

8. SPREMENJENE OBLIKE NAGUBANEGA POVRŠJA

- a) A sinklinala, B antiklinala, C sinklinala, Č antiklinala
- b) Na območju C je dolina zato, ker je tam dno sinklinale ali najbolj vbočeni del gube, ki od gubanja naprej ni doživel nobenih posebnih sprememb.
- c) Na območju Č je dolina zato, ker se je v jedro izbočenega dela gube (antiklinale) vrezala reka in odstranila vršni del antiklinale.
- č) V skrajnem desnem delu risbe gube niso več prepoznavne zato, ker je tam prišlo do neenakomernega gubanja in prelamljanja, kar je povsem deformiralo površje.

9. NAGUBANA IN GRUDASTA GORSTVA

- a) Na levi sliki je grudasto gorstvo, na desni pa nagubano.
- b) Grudasta gorstva se že na prvi pogled razlikujejo od nagubanih v tem, da nimajo nikakršne slemenitve.
- c) Dvignjene dele površja v grudastih gorstvih imenujemo gorski čoki, ugreznjene dele pa kotline in tektonski jarki.

10. HELIKOPTERSKI POLET NAD DVA RAZLIČNA VULKANA

Vsak dijak po svoje napiše dva kratka fantazijska spisa. Bistvo vaje je v tem, da na podlagi predhodno podanih dejstev (tekoča lava pri vulkanu A, težko tekoča lava z vodno paro in plini pri vulkanu B) pravilno oceni varno razdaljo opazovanja vulkana in posledice erupcij. Ena od možnosti opisa bi bila naslednja.

Vulkan A: S helikopterjem letimo proti vulkanu, za katerega so nas opozorili, da ima zelo tekočo lavo. Zato se lahko s helikopterjem zelo približamo samemu žrelu. Tekoča lava je ponekod prdrla že pet kilometrov daleč od žrela, vendar pri tem ni zalila celotnega površja. Tokovi lave so se usmerili predvsem po dolinah, izbočeni deli površja pa so ostali izven nje. Na mestih, do koder je prišla lava, so se sicer razvneli gozdni požari, na nekaterih dvignjenih delih pa je le trava, ki je že zgorela. Zato lahko s helikopterjem pristanemo na vrhu obsežne vzpetine, saj so tokovi lave oddaljeni več sto metrov. Čeprav je vroče, se lahko z vzpetine spustimo tako rekoč do same lave in jo fotografiramo.

Vulkan B: S helikopterjem letimo proti vulkanu, iz katerega bruha težko tekoča lava. S seboj smo vzeli teleobjektive, saj se izkušeni pilot noče v nobenem primeru preveč približati vulkanu. Vulkanske erupcije spremljajo silovite eksplozije, še hujše pa so vulkanske bombe, ki letijo nekaj kilometrov daleč. Gozdovi v širši okolici vulkana so vsi v plamenih, saj so bombe zanetile požare v širši okolici. Leteti moramo zelo visoko, saj je nekaj sto metrov nad tlemi povsod dim in pokrajine pod seboj sploh ne moremo opazovati. Helikopter začnejo zračni vrtinci kmalu tako premetavati, da postane slabo celo pilotu, zato rajši odletimo nazaj in čakamo na prve satelitske posnetke erupcije.

11. POTRESNA AKTIVNOST

- a) DA
- b) DA
- c) NE Točka v notranjosti, od koder se potresni valovi širijo v okolico, se imenuje žarišče potresa ali hipocenter.
- č) NE Seizmologi so strokovnjaki, ki se ukvarjajo s preučevanjem potresov.
- d) NE Richterejeva lestvica, s katero merimo količino sproščene energije, ima 9 stopenj.
- e) DA

12. SKUPNI UČINKI TEKTONIKE PLOŠČNA ZEMLJI

- a) Na območju A na Finskem ni potresov zato, ker je tam zelo staro tektonsko neaktivno območje, ki ga imenujemo Baltski ščit.
- b) V Los Angelesu v Kaliforniji posvečajo veliko pozornost protipotresni gradnji zato, ker leži mesto ob prelomnici sv. Andreja in je že večkrat doživelo katastrofalne potrese.
- c) Perujsko-čilski globokomorski jarek je nastal zato, ker se plošča Nazca podriva pod Južnoameriško ploščo.
- č) Otok Ascension v Atlantskem oceanu je nastal zaradi svoje lege na Srednjeatlantskem hrbtu, kjer se razmikata Južnoameriška in Afriška plošča.

- d) Japonsko otočje je nastalo zato, ker se Tihooceanska in Filipinska plošča podrivata pod Evrazijsko.
- e) Havajsko otočje je nastalo zato, ker se tam pod premikajočo se Tihooceansko ploščo nahaja izredno vroče žarišče, imenovano vroča točka.
- f) Mt McKinley je nastal zaradi bližine stika med Tihooceansko ploščo (na jugu) in Severnoameriško ploščo (na severu).
- g) Gorstvo Andi je nastalo zaradi podiranja plošče Nazca pod Južnoameriško ploščo.
- h) V vzhodni Afriki so nastala podolgovata jezera v smeri sever–jug zato, ker se tam afriško kopno (del Afriške plošče) razmika vzdolž Srednjeafriškega in Vzhodnoafriškega tektonskega jarka, nastala tektonska jarka pa je delno zalila voda.

13. GEOLOŠKE DOBE

2 holocen, 4 pliocen, 1 kreda, 5 perm, 5 devon, 5 kambrij, 2 pleistocen, 4 eocen, 1 jura, 4 miocen, 1 trias, 4 oligocen, 5 silur, 4 paleocen

14. DOGAJANJA V GEOLOŠKI ZGODOVINI

6 mezozoik, 7 starejši paleozoik, 1 holocen, 3 mlajši paleozoik, 2 terciar, 4 pleistocen, 5 predkambrij

15. SESTAVA IN VRSTE KAMNIN

Pravilne trditve so 1, 3, 5, 6, 8 in 9.

16. NESPRIJETE IN SPRIJETE MEHANSKE SEDIMENTNE KAMNINE

Od leve proti desni so zgoraj grušč, peščenjak in breča, spodaj pa prod, pesek in konglomerat.

17. ZUNANJI PREOBLIKOVALNI PROCESI IN VRSTE PREPEREVANJA

prepevanje (prepevanje), usedlina (preperina), gravitacije (✓), mehaničnem (✓), raztezajo (krčijo), polarni (tropski), korozija (✓), ogljikovega (✓), biološkem (✓), denodacija (denudacija), akumulaciji (akumulaciji), goodland (badland)

18. PREOBLIKOVALNI PROCESI NA POBOČJIH

- a) melišče
- b) grušč
- c) Kamnina v steni zelo hitro prepeva zato, ker ni porasla z rastlinstvom, ki bi jo ščitilo pred mehničnim prepevanjem.
- č) Več večjih kamnov najdemo spodaj, saj imajo večji kamni večjo vztrajnost in se kotalijo dlje.
- d) Debla so v spodnjem delu ukrivljena zaradi počasnega drsenja podlage (tal), ki se premika navzdol, debla pa skušajo rasti čim bolj navpično navzgor.

19. SPREMLJAVA ZGORNJEGA, SREDNJEGA IN SPODNJEGA TOKA REKE

Pojav	Zgornji tok	Srednji tok	Spodnji tok
hitrost vode	<u>velika</u>	<u>srednja</u>	<u>majhna</u>
prevladujoča oblika erozije	<u>globinska</u>	<u>globinska in bočna</u>	<u>bočna</u>
oblika doline	<u>globoka in ozka</u>	<u>srednje globoka in široka</u>	<u>plitva in zelo široka</u>
velikost delcev rečnega materiala	<u>večja</u>	<u>srednja</u>	<u>manjša</u>
rečni meandri in rokavi	<u>jih ni</u>	<u>so v zmernem številu</u>	<u>so zelo pogosti</u>
primernost za izgradnjo hidroelektrarn	<u>velika</u>	<u>srednja</u>	<u>majhna</u>

20. REČNA EROZIJA IN REČNI STRŽEN

- a) naplavna ravnica
- b) B, A
- c) od zgoraj navzdol: 3, 1, 2

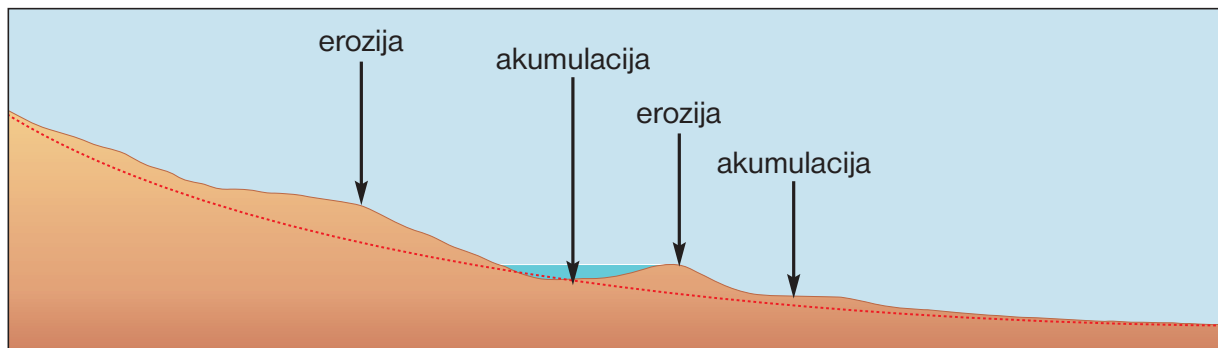
21. SPREMINJANJE REČNEGA TOKA

- a) zgoraj levo: 4, zgoraj desno: 2, spodaj levo: 1, spodaj desno 3
- b) mrtvi meander ali mrtvica

c) okljuk ali meander

č) Reke veliko lažje spreminjajo svojo strugo v spodnjem delu zato, ker tam prevladuje akumulacija, reka pa teče po nesprijetih naplavinah, v katere nima vrezane globoke struge. V zgornjem delu prevladuje globinska erozija, zato je reka vrezana v živoskalno osnovo in ne more spreminjati struge.

22. PODOLŽNI PROFIL REKE

23. KOPIČENJE IN TALJENJE LEDU V LEDENIKIH

a) levo: Nova Zelandija, desno: Švica

b) Pri levem grafikonu je najmanjše taljenje in največje kopičenje ledu julija. Oboje se dogaja v času zime, zima pa je julija na Novi Zelandiji. Pri levem grafikonu je največje kopičenje in najmanjše taljenje ledu januarja. Januarja pa je zima v Švici.

24. GORSKA IN CELINSKA POLEDENITEV

leva slika: celinska poledenitev, desna slika: gorska poledenitev

Značilnosti poledenitve	Gorska poledenitev	Celinska poledenitev
geografska širina, na kateri je poledenitev	<u>srednja ali nizka</u>	<u>visoka</u>
debelina ledu	<u>majhna</u>	<u>zelo velika</u>
površina ledu	<u>majhna</u>	<u>zelo velika</u>
najnižja točka ledenika	<u>v dolini</u>	<u>v morju</u>

25. PREREZ GORSKE LEDENIŠKE POKRAJINE

a) A srednja morena, B čelna morena, C ledeniški potok, D ledeniške razpoke, E krnica, F priosterni vrh

b) G

c) Led nad območjem G je še pokrit s snegom zato, ker leži na večji nadmorski višini, kjer so nižje temperature. Sneg na takšni višini se tudi poleti ne stopi, ampak se počasi preobrazi v led.

26. KRAŠKI IN REČNI RELIEF

a) leva slika: kraški relief, desna slika: rečni relief

b) Na levi sliki je površje uravnano in vegasto, videti ni nobene doline. Na desni sliki so lepo razvidne doline, ki so jih v neprepustno osnovo vrezale po površju tekoče vode. Relief na levi je zato kraški, na desni pa rečni.

27. ZNAČILNOSTI KRAŠKEGA POVRŠJA

Pravilne trditve so 1, 3, 4, 6 in 7.

28. PODZEMELJSKI KRAŠKI POJAVI

A vodna jama, B suha jama, C stalaktit, Č stalagmit, D kapniški steber, E brezno, F koliševka

29. KRAŠKI POJAVI, KI JIH POGOSTO VIDIMO NA POVRŠJU

str. 14 levo: vrtači, desno: kotlič

str. 15 levo zgoraj: kraško polje, desno zgoraj: žlebiči, levo spodaj: presihajoče jezero, desno spodaj: požiralnik

30. ZNAČILNOSTI VETRNEGA RELIEFA

a) Večja ko je hitrost vetra, močnejša je vetrna erozija.

- b) Delovanje vetra ima v Sloveniji bistveno manjše učinke na površju kot v Sahari zato, ker je pri nas površje poraslo z gozdom ali drugačno vegetacijsko odejo, ki ščiti površje pred odnašanjem.
- c) Najpomembnejši pogoj za nastanek puščav je v tem, da je količina vode, ki izhlapi, večja od količine vode, ki jo površje prejme v obliki padavin.
- č) Korazija je v vznožju gobastih osamelcev šibkejša kot na višini tri četrt metra zato, ker se tu material premika le s kotaljenjem in z drsenjem bolj grobih delcev, na višini tri četrt metra pa je skalna ovira najbolj na udaru peščenih delcev.
- d) Vetrna akumulacija in nastajanje sipin se začne tedaj, ko veter upočasni svojo hitrost in se zmanjša njegova moč prenašanja materiala. To se zgodi tam, kjer veter naleti na kakšno viro (npr. večji kamen). Z večanjem količine odlaganega materiala se večja tudi ovira, kar še pospeši odlaganje novega materiala.
- e) Vzrok za dezertifikacijo je večinoma človek z uničujočimi posegi v okolje.

31. BARHAN

- a) A
- b) A
- c) B
- č) v desno

32. VRSTE PUŠČAV

leva slika: peščena puščava ali erg, vetrna akumulacija

desna slika: kamnita puščava ali serir, deflacija

33. RAZVOJ KLIFOV

- a) visoke
- b) erozija
- c) Risba prikazuje stanje oseke. V času plime je morska gladina višja in morje buta pod klif, kjer se je izoblikoval morski spodmol.
- č) A klif, B morski spodmol, C abrazijska polica,
- d) Skale so se odkrušile s klifa. Oblika teh skal bo čez 200 let bolj zaobljena kot danes, skale bodo tudi nekoliko manjše.
- e) v levo

34. OBALA OB IZLIVU REKE

- a) nizke
- b) akumulacija
- c) laguna
- č) Na tem delu obale se bo razvila zemeljska kosa.
- d) Rečni tok je označen s tanjšimi, morski pa z debelejšimi puščicami.

35. OBALA NA NORVEŠKEM

- a) levo zgoraj: 4, desno zgoraj: 3, levo spodaj: 2, desno spodaj: 1
- b) fjordski tip obale
- c) v holocenu
- č) v terciarju (pliocenu) oz. pred pleistocensko poledenitvijo

PODNEBJE

36. ATMOSFERA IN NJENO ONESNAŽEVANJE

dušika (✓) in ogljikovega dioksida (kisika), koncentracija (✓), onesnaževanju (✓), kislega (✓), ogljikovih (žveplovih) in dušikovih (✓), baze (kisline), listnati (iglasti), smog (✓), stratosfera (troposfera)

37. OZONSKA LUKNJA

- a) Svetovna proizvodnja freonov je v letih 1950–95 močno nihala. Močno naraščala je v obdobjih 1950–74 in 1982–87, močno padala pa je v obdobju po 1989.

- b) Preobrat se je zgodil leta 1989, ker se je večina držav tedaj sporazumela o opuščanju uporabe in proizvodnje ozonu nevarnih snovi.
- c) V državah v razvoju proizvodnja freonov še naprej narašča. Stanje je tam drugačno zato, ker so te države okoljsko manj osveščene ter imajo bistveno nižje standarde za varstvo okolja in zastarelo industrijo. Po drugi strani jim manjka sredstev za modernizacijo industrije in varstvo okolja, saj se ubadajo zgolj s preživetjem.

38. PODNEBJE, PODNEBNI ELEMENTI IN DEJAVNIKI

3 vreme, 5 podnebje, 4 podnebni elementi, 1 podnebni dejavniki, 2 Coriolisova sila

39. VPLIV RELIEFA NA PODNEBJE

- a) A
b) A
c) B
č) B
d) A
e) B, osojno

40. TEMPERATURNE RAZLIKE NA ISTI GEOGRAFSKI ŠIRINI

- a) Najnižjo povprečno januarjsko temperaturo ima Novosibirsk. Vzrok za to je lega v kontinentalni notranjosti, kjer se kopno pozimi zelo ohladi.
- b) København ima nižjo povprečno julijsko in višjo povprečno januarjsko temperaturo od Moskve zato, ker leži ob morju, Moskva pa v notranjosti.
- c) Novosibirsk ima nižjo povprečno januarjsko temperaturo kot Moskva zato, ker leži bolj globoko v celinski notranjosti in prihaja do njega od zahoda manj vplivov morja.
- č) Glasgow ima višjo povprečno januarjsko temperaturo kot Cartwright zato, ker se pri Glasgowu kaže vpliv toplega, pri Cartwrightu pa vpliv hladnega morskega toka.
- d) Petropavlovsk ima nižjo povprečno januarjsko temperaturo kot Glasgow zato, ker se pri Glasgowu kaže vpliv toplega, pri Petropavlovsku pa vpliv hladnega morskega toka.
- e) Temperaturne razlike so večje januarja.

41. SONČNO SEVANJE IN TEMPERATURA ZRAKA V DVEH KRAJIH NA 50° S. G. Š.

- a) Mesto Winnipeg prikazuje polna krivulja, otok St. Mary's pa črtkana krivulja. Prvi kraj ima izrazito celinsko podnebje, zato je to lahko le Winnipeg, drugi kraj pa izrazito oceansko podnebje, zato je to lahko le otok St. Mary's.
- b) Pri črtkani krivulji je večji zamik zato, ker prikazuje razmere v oceanskem podnebju. To je pod močnim vplivom morja, ki se segreva precej počasneje kot kopno, zato je opazen večji časovni zamik za obdobjem največje količine sončnega sevanja.

42. TEMPERATURNE AMPLITUDE

- a) Temperaturne amplitude so večje na severni polobli, ki ima veliko več kopna kot južna. Kopno pa se prek leta bistveno bolj segreje in ohladi kot morje.
- b) Letne temperaturne amplitude so v Severni Ameriki veliko večje zato, ker je severna Amerika širša od južne in se zato predvsem pozimi bolj ohladi.
- c) Širok pas majhnih letnih temperaturnih amplitud med V. Britanijo in Islandijo se vleče še daleč proti severovzhodu zato, ker tam teče topli Severnoatlantski tok.

43. TEMPERATURNA INVERZIJA

levi grafikon: inverzija, desni grafikon: običajne razmere

44. MAKSIMALNA VLAGA

Temperatura zraka	Maksimalna vlaga v g/m ³
-10° C	2 g/m ³
10° C	9 g/m ³
40° C	48 g/m ³

45. NASTANEK PADAVIN NAD GORSTVOM

- a) orografske padavine
- b) Na gorskih pobočjih prihaja večkrat do kondenzacije vlage in nastanka padavin kot nad morjem zato, ker se zrak nad morjem premika neovirano, nad gorskimi pregradami pa je prisiljen, da se dviguje. Pri tem se adiabatno ohlaja, kar poveča njegovo relativno vlago in pripelje do kondenzacije vlage in nastanka padavin.
- c) A
- č) E
- d) Več padavin pade na točki D, ker se je tam višja reliefna pregrada. Zrak se je zato prisiljen bolj dvigniti, zaradi tega pride do večje količine padavin.

46. TEMPERATURE, PADAVINE IN ZRAČNI TLAK

<u>temperature</u>	izoterme	°C
padavine	<u>izohiete</u>	mm
zračni	<u>izobare</u>	hPa

47. OBALNI VETROVI

leva slika: ponoči, desna slika: podnevi

- a) kopno
- b) kopno
- c) nad morjem
- č) hladen
- d) hladen
- e) topel
- f) topel

48. CIKLONI IN ANTICIKLONI

- a) leva skica: anticiklon, desna skica: ciklon
- b) Vetrovi na levi skici pihajo v smeri urinih kazalcev, na desni skici pa v nasprotni smeri urinih kazalcev.
- c) Oblake bi lahko dorisal nad desno skico, sonce pa nad levo skico.

49. TOPLA IN HLADNA FRONTA

leva risba: topla fronta, desna risba: hladna fronta

Značilnosti fronte	Hladna fronta	Topla fronta
dvigovanje toplega zraka	<u>hitro</u>	<u>počasno</u>
frontalna površina	<u>strma</u>	<u>položna</u>
izdatnost padavin	<u>velika</u>	<u>majhna</u>
trajanje prehoda fronte	<u>kratko</u>	<u>dolgotrajnejše</u>
prisotnost bliskanja in nalivov	<u>da</u>	<u>ne</u>
stanje, ki nastopi po prehodu fronte	<u>ohladitev</u>	<u>otoplitev</u>

50. PLANETARNO KROŽENJE ZRAKA

- a) B
- b) visok
- c) nizek
- č) B
- d) Zrak se spušča.
- e) Pri tem gre za segrevanje zraka.
- f) pasati

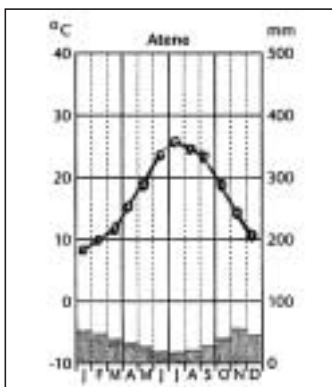
51. NAPOVED VREMENA NA PODLAGI PROGNOISTIČNIH KART

leva karta: sončno, desna karta: deževno

52. MONSUNSKO KROŽENJE ZRAKA NAD JUGOVZHODNO AZIJO

Poletni <u>monsun</u>	Zimski <u>monsun</u>
azijsko kopno je bolj <u>segreto</u> kot sosednja <u>oceana</u>	azijsko <u>kopno</u> je bolj ohlajeno kot sosednja <u>oceana</u>
nad oceanoma je visok zračni <u>tlak</u>	nad oceanoma je <u>nizek</u> zračni <u>tlak</u>
vetrovi pihajo iznad <u>oceana</u> proti kopnemu	<u>vetrovi</u> pihajo iznad <u>kopna</u> proti <u>oceanu</u>
vetrovi so <u>topli</u> in <u>vlažni</u>	<u>vetrovi</u> so hladni in <u>suhi</u>

53. RISANJE KLIMOGRAMA

54. UGOTAVLJANJE PODNEBNIH TIPOV OB POMOČI KLIMOGRAMOV

Alice Springs: tropsko polsuho podnebje, Kazan: kontinentalno vlažno podnebje, Bobo Dioulasso: savansko podnebje, Karaganda: kontinentalno polsuho podnebje, Kuantan: ekvatorialno podnebje, Sagar: monsunsko podnebje, McMurdo: polarno podnebje, Ojmjakon: zmerno hladno podnebje

PRST IN RASTLINSTVO

55. SESTAVA IN LASTNOSTI PRSTI

DA

NE V času deževja je v porah v prsti več vode kot zraka.

DA

NE Skeletne delce delimo na pesek (premer 2 – 0,02 mm), melj (premer 0,02 – 0,002 mm) in glino (premer pod 0,002 mm).

NE Tekstura prsti nam pove razmerje med peskom, meljem in glino.

NE Pri nižjih temperaturah in nižji vlažnosti nastaja tanjša plast preperine.

DA

56. PROFIL RAZVITE PRSTI

1: trdna matična podlaga R, 2: horizont preperle matične podlage C, 3: iluvialni horizont B, 4: eluvialni horizont E, 5: humozni horizont A, 6: organski horizont O

4 – B, 5 – O, 3 – A, 6 – E, 1 – R, 2 – C

57. PRSTI RDEČKASTE BARVE

rdečkasto rumena prst vročih predelov, rdeča mediteranska prst

a) železovi in aluminijevi oksidi

b) sredozemsko podnebje

c) Prst na levi sliki je nastala v vlažnem tropskem podnebjju. Dokaz za to je velika debelina prsti, ki je posledica intenzivnejših kemičnih in bioloških procesov v prsti, značilnih za višje temperature in veliko vlažnost.

č) Bolj izprana je prst na levi sliki.

58. SKUPNI PREGLED PODNEBJA, PRSTI IN RASTLINSTVA

slika levo zgoraj: iglasti gozd, 3, siva sprana prst ali podzol

slika sredina zgoraj: savansko rastlinstvo, 6, rdečkasto rumena prst vročih predelov

slika desno zgoraj: tropski deževni gozd, 4, rdečkasto rumena prst vročih predelov
slika levo spodaj: tundrsko rastlinstvo, 2, tundrska prst
slika sredina spodaj: mediteransko rastlinstvo, 5, rdeča mediteranska prst
slika desno spodaj: puščavsko rastlinstvo, 1, puščavska prst

59. ZNAČILNOSTI RASTLINSTVA

vegetacija, naravno, podnebje, kserofiti, vode, kaktusi, trne, vode, vlagoljubne, mezofiti, fotosintezo, visokih, nizkih, toploljubno, višinski, negativnem, kulturnim

60. TRAVNIŠKI POKRAJINI V KONTINENTALNEM PODNEBJU

- a) leva slika: nizkotravna stepa, slika desno: visokotravna stepa
- b) Gozd ne uspeva več, ker je premalo padavin.
- c) Več padavin pade v pokrajini na desni sliki. To se vidi po bolj visoki travi.
- č) Za pokrajino na levi je značilna kostanjeva prst, za pokrajino na desni pa črna prst.

VODOVJE

61. DELI SVETOVNEGA MORJA

2 zalivi, 1 prekop, 5 robna morja, 6 morske ožine, 4 sredozemska morja

62. TEMPERATURA MORSKE VODE

- a) Glavni vzrok je v tem, da je v točki A kot, pod katerim padajo sončni žarki na površino morja, zaradi nizke geografske širine bistveno večji kot v točki B.
- b) Glavni razlog je v tem, da leži točka C na območju toplega Severnoatlantskega toka, točka Č pa na območju hladnega toka.

63. SLANOST MORSKE VODE

- a) Morska voda v točki A je manj slana zato, ker leži v ekvatorialnem pasu, kjer slanost znižuje obilica padavin. Po drugi strani leži točka B na območju subtropskega visokega zračnega tlaka, kjer je nebo stalno jasno in pihajo pasati.
- b) Voda v točki C je med najbolj slanimi na svetu zato, ker leži v zaprtem zalivu na območju subtropskega visokega zračnega tlaka.
- c) Morska voda v točki Č je bolj slana zato, ker jo tja prinaša topel Severnoatlantski tok iz bolj slanih delov svetovnega oceana, voda v točki B pa je že izven vpliva tega toka.
- č) Voda v točki E je med najmanj slanimi na svetu zato, ker leži v zaprtem plitvem morju na visoki geografski širini, poleg tega se v morje izliva veliko sladke vode.

64. PLIMOVANJE, MORSKI TOKOVI IN ONESNAŽEVANJE MORJA

klapavica (bibavica), Zemlje (Sonca), večja (✓), Luni (✓), oseka (plima), najmanjša (največja), topli (hladni), modro (✓), levo (✓), priobalna (✓), najproduktivnejša (✓)

65. REČNA OMREŽJA

6 porečje, 3 razvodje, 7 povirje, 5 razvodnica, 2 rečje, 1 povodje

66. REČNI REŽIMI

Hotešček: november, jesensko deževje, 2, dežno-snežni
Cerkvenikov mlin: dežni, deževje, 1 dežni
Otiški vrh: april, topljenje snega, 2, snežno-dežni
Gornja Radgona: maj, topljenje snega, 1, snežni

67. PORABA VODE V GOSPODINJSTVIH

- a) za izpiranje stranišča ter kopanje in tuširanje
- b) 5 %
- c) za pitje vode, kuhanje in pomivanje posode
- č) za izpiranje stranišča, kopanje in tuširanje, pranje avtomobila

Opomba: Pri vprašanjih c in č mora dijak najprej skrbno razmisliti o bivalnih razmerah v indijski vasi ob reki Ganges. Glede na to, da črpajo vodo iz vaškega vodnjaka, nimajo urejenega vodovoda in kanalizacije. Vode ne uporabljajo za izpiranje stranišča ter za kopanje in tuširanje, saj nimajo sodobnih stranišč in kopalnic. Umivajo se kar v reki Ganges, kjer tudi perejo perilo. Avtomobilov zaradi revščine nimajo, zato jih tudi ne umivajo. S pitno vodo iz vodnjaka morajo ravnati zelo skrbno, zato jo uporabljajo v glavnem le za pitje, kuhanje in pomivanje posode.

68. REKA, PODTALNICA IN POBOČNI IZVIRI

- a) neprepustne: B, C
 b) prepustne: A, Č
 c) Pobočni izvir, označen s črko D, je nastal zaradi stika prepustnih kamnin (zgoraj) z neprepustnimi (spodaj). Podtalnica je na tem stiku prišla na površje.
 č) Potok, označen s črko F, nemoteno teče od izvira do izliva po površju zato, ker teče po neprepustni podlagi.
 d) Če bi nastopilo bolj sušno obdobje, bi reka dobivala več vode z levega pobočja, kjer so prepustne kamnine do rečne struge. Na desnem pobočju so takoj ob reki neprepustne kamnine. Gladina podtalnice desno od teh neprepustnih kamnin bi v času suše tako močno upadla, da bi vsi potoki na desnem bregu presahnili.

69. GLADINA PODTALNICE IN VODNJAKI

- a) desni
 b) B
 c) Risba ne prikazuje sušne dobe, saj se gladina podtalnice od reke proti levi in desni počasi dviguje.
 č) Gladina podtalnice je tik ob delujočem vodnjaku nižja zato, ker se voda tam črpa hitreje, kot se lahko zaradi toka vode zapolnijo prazni prostori v vodonosnem sloju.

70. JEZERA

- NE Bohinjsko jezero je izrazit primer jezera s pretokom.
 DA
 NE Tektonska jezera so ponavadi zelo globoka.
 DA
 DA

71. MOKRIŠČA

- a) Leva slika je narejena v tropskem, desna pa v zmerno toplem pasu.
 b) mangrove
 c) v času oseke
 č) barje
 d) šotni mahovi

PREBIVALSTVO IN NASELJA

72. RAZPOREDITEV PREBIVALSTVA PO SVETU

levo: južna polobla, desno: severna polobla

73. GOSTOTA PREBIVALSTVA IN NARAVNI PRIRAST

Država	Površina	Št. prebivalcev	Gostota
Belorusija	207 595 km ²	10 360 000	49,9 preb./km ²
Luksemburg	25 86 km ²	420 000	162,4 preb./km ²
Portugalska	110 994 km ²	8 324 550	75,0 preb./km ²

Država	Rodnost	Umrljivost	Naravni prirast
Čad	48,8 ‰		33,1 ‰
Rusija	8,3 ‰	14,7 ‰	-6,4 ‰
Nemčija	18,8 ‰ → 9,4 ‰	10,5 ‰	-1,1 ‰
Panama	19,5 ‰	5,0 ‰	14,5 ‰

74. DEMOGRAFSKI PREHOD V TREH ZELO RAZLIČNIH DRŽAVAH

Faza: 2 Faza: 4 Faza: 3

Država: Zelenortski otoki Danska Čile

75. SELITVE

mobilnost (✓), imigrant (emigrant), emigrant (imigrant), narast (saldo), brain wash (brain drain), stalne (✓), izseljenci (zdomci), zdomci (izseljenci), prostovoljne (prisilne)

76. STAROSTNE PIRAMIDE DRŽAV S TREH CELIN

od leve proti desni: Francija, Etiopija, Mehika

77. STAROSTNE PIRAMIDE ŠTIRIH KRAJEV V ZDA

od leve proti desni: Unalaska, Laredo, Naples, Lawrence

78. VERSKA IN NARODNA SESTAVA PREBIVALSTVA

a) 2

b) 3

c) 3

79. KANADSKO MESTO VANCOUVER

a) poslovno središče

b) kitajska četrt

c) v delu mesta na desni sliki

č) v delu mesta na levi sliki

d) del mesta na levi sliki

80. PODEŽELSKA NASELJA V SLOVENIJI

gručasto naselje, razloženo naselje

zaselek, suburbanizacija

samotna kmetija, dolgo obcestno naselje

GOSPODARSKE DEJAVNOSTI

81. SODOBNI PROBLEMI KMETIJSTVA

pravilne trditve so: 1, 2, 5

82. DVE ZELO RAZLIČNI OBLIKI KMETIJSTVA

a) leva slika: ekstenzivno kmetijstvo, desna slika: intenzivno kmetijstvo

b) leva slika: tradicionalno kmetijstvo, desna slika: sodobno kmetijstvo

c) leva slika: samooskrbno kmetijstvo, desna slika: tržno kmetijstvo

č) pri obliki na levi sliki

83. OBNOVLJIVI IN NEOBNOVLJIVI ENERGIJSKI VIRI

energija morskih valov, geotermalna energija, nafta, energija vetra, zemeljski plin, energija plimovanja, premog

84. PREDNOSTI IN SLABOSTI ENERGIJSKIH VIROV

Opomba: Pri posameznem energijskemu viru lahko napišemo tudi druge prednosti ali slabosti, ki so enakovredne. Tu je podan le nek možen izbor, ki pa ni edini veljaven.

Energijski vir	Glavna prednost	Glavna slabost
nafta	<u>ugoden transport</u>	<u>sproščanje toplogrednih plinov</u>
premog	<u>poceni energija</u>	<u>onesnaževanje zraka</u>
hidroenergija	<u>poceni energija</u>	<u>visoki stroški izgradnje HE</u>
jedrsko energija	<u>zadostujejo majhne količine jedrskega goriva</u>	<u>skladičenje jedrskih odpadkov</u>
zemeljski plin	<u>ekološko čist vir</u>	<u>potrebna izgradnja plinovoda do uporabnika</u>

85. ZNAČILNOSTI INDUSTRIJE

<u>industrijska</u> revolucija	konec <u>18.</u> stoletja v Angliji
<u>lahka</u> industrija	proizvodnja izdelkov sprotne potrošnje
težka <u>industrija</u>	proizvodnja polizdelkov, proizvodjalnih in prometnih sredstev
stare industrijske <u>panoge</u>	železarstvo, ladjedelništvo
<u>nove</u> industrijske panoge	letalska, avtomobilska, elektrotehnična industrija
industrija <u>visoke tehnologije</u>	proizvodnja računalnikov, medicinske opreme, robotov

86. SPREMINJANJE POMENA INDUSTRIJE V VELIKI BRITANIJ

krivulje od spodaj navzgor: 3, 2, 1, 4

87. INDUSTRIJSKA PANOVA V UPADANJU

- a) v lahko industrijo
- b) med stare panoge
- c) delovna sila
- č) zaradi cenejše delovne sile

88. CESTNI PROMET V RAZVITI IN MANJ RAZVITI DRŽAVI

- a) Leva slika prikazuje promet v razviti državi. (Narejena je bila v Kanadi). To se vidi po dobro vzdrževani cesti in modernih avtomobilih. Desna slika prikazuje promet v manj razviti državi. (Narejena je bila v Iranu.) Cesta je slabše vzdrževana, na sredini nima črte, robovi ceste niso urejeni. Na cesti prevladujejo tovorna vozila, ki so že na zunaj precej zastarela.
- b) Tovorna vozila prevladujejo v manj razvitih državah, saj je tam standard prebivalstva nižji in zato nimajo dosti osebnih avtomobilov.
- c) V razvitih državah si bolj prizadevajo preusmerjati tovorni promet s cest na železnice, saj je tam večja ekološka osveščenost, na cestah je zaradi velikega števila osebnih vozil že itak veliko prometnih zamaškov, ponavadi pa imajo tudi modernejše železniško omrežje.
- č) V manj razvitih državah ni potrebno spodbujati preusmerjanja potnikov z osebnih vozil na javna prevozna sredstva, saj si tam večina prebivalstva itak ne more privoščiti osebnega avtomobila in se zato velika večina še vedno vozi z javnimi sredstvi.

89. ZNAČILNOSTI POSAMEZNIH VRST PROMETA

Lastnost prometa	Vrsta prometa
hitrost	letalski, železniški, cestni, vodni
cena	<u>vodni, železniški, cestni, zračni</u>
odvisnost od reliefnih razmer	<u>zračni, cestni, železniški, vodni</u>
primernost za prevoz velikih tovorov na velike razdalje	<u>vodni, železniški, cestni, zračni</u>

90. MOŽNOSTI ZA TURIZEM

levo zgoraj: relief, desno zgoraj: vodovje

levo spodaj: kulturni spomenik – katedrala, desno spodaj: živalstvo

91. VPLIV TURIZMA NA MEDSEBOJNE STIKE MED RAZLIČNIMI KULTURAMI

- a) »Kako so ti beli turisti obsedeni od fotografiranja z nami!« »Ni mi prav, da nas slikajo, ker potem te fotografije prodajajo v svoji državi in služijo denar.« »Všeč mi je, da pridejo beli turisti prav v našo vas, in sem počaščen, da se želijo slikati z nami.« »Vsi ti belci živijo krasno življenje. Denarja imajo očitno preveč, zato ga zapravljajo zato, da hodijo gledat našo revščino.« itd.
- b) »Tile Masaji so bili še pred dobrim stoletjem strašno bojeviti in se niso nikoli pokorili Britancem, danes pa izgledajo tako krotki.« »Morda so tile domačini v svoji revščini in v okviru tradicionalnega načina življenja bistveno bolj srečni kot mi zahodnjaki s svojim stresnim načinom življenja.« »Uh kakšna beda, le kako morejo živeti v tako primitivnih razmerah!« itd.

92. TRAJNOSTNI RAZVOJ IN VREDNOTE PROSTORA

Pojem trajnostnost je sprva zajemal predvsem zaščito in varovanje družbenega (naravnega) okolja, kasneje pa se je razširil še na področje gospodarskega in socialnega nazadovanja (razvoja). Trije stebri trajnostnega razvoja so okolje (✓), družba in gospodarstvo. V Sloveniji so se pritiski na okolje v industriji, rudarstvu in gozdarstvu po osamosvojitvi zmanjšali (✓). Prostorski problemi se ne kažejo le kot preobilje (pomanjkanje) prostora, ampak tudi kot neustrezna infrastruktura, navzkrižje med dejavnostmi ipd. Vrednote prostora delimo na ekološke, ekonomske, kulturne in družbene (✓). Prostorskemu načrtovanju pravimo tudi prostorsko (✓) planiranje, kar številni enačijo s pojmom urejanja prostora (✓). Prostorski načrtovalci svoje predloge zapišejo v posebnih dokumentih, ki jih v Sloveniji označujemo kot okoljski (prostorski) akti.

93. PRIDOBIVANJE VIZUALNIH PREDSTAV O PROSTORU PREK SPLETA

Dijak reši nalogo v skladu z navodili.

94. URBANISTIČNI NAČRTOVALEC

Dijak reši nalogov skladu z navodili.

95. OBČINSKI PROSTORSKI NAČRT

Dijak reši nalogov skladu z navodili.